

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОГО РЕГІОНУ БУДЖАК)

Шевчук Тетяна

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-539-6-27>

ВСТУП

У сучасному глобалізованому світі виховний потенціал полікультурної освіти пов'язаний з необхідністю формування у студентів та учнів толерантності, міжкультурного взаєморозуміння, поваги до інших культур на принципах рівності, справедливості та поваги до прав інших людей, незалежно від їх культурної ідентичності, а також здатності ефективно співіснувати у багатокультурному суспільстві. Полікультурна освіта сприяє розумінню того, що всі культури мають рівну цінність. За умов поглибленого вивчення особливостей різних культур, традицій та світоглядів, здобувачі середньої та вищої освіти стають більш відкритими до людей інших етнічних груп, релігій або національностей. Пізнання різних культур дозволяє ставити під сумнів упередження, уникати стереотипів і оцінювати ситуації на основі фактів та об'єктивності, зокрема розвиває здатність приймати зважені рішення у складних міжкультурних ситуаціях. Сьогодні ідеї полікультурності та їх реалізації в освітньому середовищі закладів вищої освіти набувають глибшого обґрунтування у законодавчій площині освітянського простору України та позначаються пошуком шляхів її вдалого практичного впровадження.

1. Передумови проблеми та її формулювання

Процес розвитку освіти від сегрегації до мультикультурності відображає суспільні, політичні та культурні зміни у світі. Він охоплює кілька етапів, які демонструють поступовий перехід від ізоляції певних груп до інтеграції та прийняття різноманітності. Сегрегація в освіті тривалий час характеризувалася розподілом учнів за етнічними, расовими, релігійними або соціальними ознаками. Цей підхід історично був поширеним у багатьох країнах і часто обґрунтовувався економічними, культурними чи політичними причинами. Найбільш

відомим прикладом є функціонування роздільних шкіл для білих і темношкірих у США до 1954 року (до рішення Верховного Суду в справі *Brown v. Board of Education*¹), а також освітня сегрегація за кастами чи релігією в інших країнах.

Перші спроби усунути сегрегацію шляхом інтеграції всіх груп в одне освітнє середовище були зосереджені на забезпеченні рівного доступу до освіти незалежно від походження. Однак вони не завжди гарантували культурну рівність, оскільки часто базувалися на домінуванні однієї культури, політиці «melting pot», зокрема асиміляційних програм в канадських резидентних школах для корінного населення. На цьому етапі орієнтована на програми асиміляції уніфікована система освіти не враховувала культурні особливості учнів, що вело до втрати етнічної чи мовної ідентичності меншин. Це привело до прийняття закону про громадянські права (Civil Rights Act, 1964) у США та запровадженню низки інтеграційних реформ в Європі, спрямованих на посилення прав мігрантів.

У 1970-х роках виникає усвідомлення, що культурне різноманіття є цінністю, а не перешкодою. Університетські освітні програми починають враховувати багатокультурність, акцентуючи увагу на важливості збереження культурної ідентичності меншостей. На цьому етапі освіта стає інструментом формування міжкультурного діалогу. Впровадження програм двомовного навчання в США сприяло появі терміну «multicultural education» та відкриттю численних Центрів мультикультурної освіти (Center for Multicultural Education) та кафедр з вивчення культурного розмаїття у провідних закладах освіти США та Європи. Сьогодні процес впровадження полікультурної освіти регулюють відомі міжнародні форуми та організації, як-от: ЮНЕСКО, Рада Європи, Міжнародне бюро освіти й ін.

Мультикультурна освіта розглядається як сучасна форма організації навчального процесу, яка враховує культурні, етнічні та релігійні особливості всіх учасників. Мета такого підходу – формування толерантності, взаємоповаги та критичного мислення у молоді. Особливості мультикультурної освіти передбачають викладання історії та культури різних народів, використання кількох мов у навчальному процесі та фахову підготовку майбутніх педагогів до роботи в багатокультурному середовищі.

Підручник-бестселером з педагогічних аспектів впровадження програм різноманітності в освітній процес став посібник

¹ Brown v. Board of Education. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/347/483/>

«Полікультурна освіта» Джеймс А. Бенкс та Черрі А. МакГі Бенкс², який зазнав десятки перевидань та продовжує допомагати нинішнім і майбутнім педагогам повністю зрозуміти складні концепції культури, стати більш ефективними практиками в різноманітних класах і розглядати расу, клас, гендер, соціальний клас і винятковість як поняття, що перетинаються між собою та впливають на поведінку та навчання учнів.

Впровадження полікультурного підходу в систему української освіти на шляху до мультикультурних суспільств є одним із пріоритетних напрямів освітніх реформ державного Уряду України. «Ідеї полікультурності закладені у таких державних документах України як: Конституція України, Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), Державний стандарт базової й повної середньої освіти, «Концепція громадянського виховання», «Національна доктрина розвитку освіти». Зокрема, у Статті 11 Конституції України зазначено, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України³. У 2024 році Уряд України зробив важливий крок до збереження культурного розмаїття країни, затвердивши постанову «Про затвердження Переліку мов національних меншин (спільнот) та корінних народів України, яким загрожує зникнення» (№ 670 від 7 червня 2024 р.)⁴. Цей документ є ключовим етапом в імplementації Закону України «Про національні меншини (спільноти) України». Основною метою затвердженої постанови є збереження та розвиток мов національних меншин (спільнот) та корінних народів України, які перебувають під загрозою зникнення. «Це узгоджується зі статтею 11 Конституції України, яка покладає на державу обов'язок сприяти збереженню мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин. Список мов національних меншин та корінних народів України сформовано на основі науково обґрунтованих рекомендацій Національної академії наук України. До нього також включені мови, яким загрожує зникнення згідно з міжнародними стандартами, зокрема

² Banks, James A.; Banks, Cherry A. McGee. Multicultural Education: Issues and Perspectives. Wiley; 10th edition, 2019. 384 p.

³ Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога: монографія / Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. С. 7. (212 с.).

⁴ «Про затвердження Переліку мов національних меншин (спільнот) та корінних народів України, яким загрожує зникнення» (№ 670 від 7 червня 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/670-2024-%D0%BF#Text>

відповідно до висновків ЮНЕСКО»⁵. До мов, які знаходяться під загрозою зникнення в Україні, увійшли: білоруська, гагаузька, ромська, їдиш, кримськотатарська, караїмська, кримчацька, урумська, румейська.

2. Аналіз наукових методів дослідження проблеми

Українські дослідники Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай у монографії «Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога» (2014) виокремлюють такі взаємопов'язані наукові підходи як методологічне підґрунтя для вирішення проблеми: «культурологічний; аксіологічний; діатропічний; особистісно орієнтований; компетентнісний; інтердисциплінарний»⁶.

Культурологічний підхід (наприклад, вивчення національних свят і традицій різних народів під час уроків літератури або історії) акцентує увагу на вивченні культури як базового елементу освіти; сприяє розумінню учнями особливостей різних культур, їхніх цінностей, традицій та менталітету; формує у молоді толерантність і повагу до культурного різноманіття; забезпечує усвідомлення власної культурної ідентичності в контексті глобального світу. *Аксіологічний підхід* (наприклад, обговорення універсальних моральних принципів у літературних або філософських текстах різних культур) фокусується на системі цінностей, спрямовуючи увагу на формування в учнів світогляду, який визнає цінність кожної культури. У полікультурній освіті він допомагає виховувати етичні норми, які базуються на повазі, толерантності та співпраці; сприяє розвитку моральної відповідальності за збереження культурної спадщини; формує загальнолюдські цінності, такі як справедливість, рівність і взаєморозуміння.

Діатропічний підхід передбачає взаємопроникнення культур через освіту. Його значення полягає в інтеграції елементів різних культур у навчальні програми; стимулюванні міжкультурного діалогу; розвитку уявлення про культурне збагачення через взаємодію. У практичній площині він застосовується при проведенні проєктів, де учні досліджують взаємовплив культур (наприклад, вплив Сходу на європейське мистецтво тощо). *Особистісно орієнтований підхід* фокусується на індивідуальних потребах учня, враховуючи його культурний та етнічний досвід. У полікультурній освіті він допомагає

⁵ Публічне обговорення проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку мов національних меншин (спільнот) України, яким загрожує зникнення». URL: <https://dess.gov.ua/publiczne-obhovorennia-proiektu-postanovy-pro-zatverdzhennia-pereliku-mov-natsionalnykh-menshyn-ukrainy-iakym-zahrozuie-znyknennia/>

⁶ Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога: монографія / Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. С. 44.

адаптувати освітній процес до потреб учнів з різним культурним бекграундом; сприяє формуванню позитивної самооцінки у представників різних етнічних груп; дозволяє реалізувати індивідуальний підхід до навчання. Найбільш плідно він реалізовується через індивідуалізовані завдання для студентів, які представляють різні культурні традиції.

Компетентнісний підхід забезпечує формування у учнів ключових компетенцій, необхідних для життя в полікультурному суспільстві. Він формує навички міжкультурної комунікації через рольові ігри або дебати, сприяє розвитку міжкультурної комунікації; формуванню навичок критичного мислення та здатності оцінювати різні культурні явища; підготовці до ефективної взаємодії з представниками різних культур. *Інтердисциплінарний підхід* забезпечує інтеграцію знань із різних галузей для кращого розуміння культурного розмаїття, сприяє цілісному сприйняттю світу через вивчення культури в контексті історії, літератури, географії, мистецтва тощо; допомагає здобувачам освіти зрозуміти взаємозв'язок між культурними, соціальними, економічними та політичними аспектами; дозволяє сформувати широку картину світу. Усі зазначені підходи працюють у тісному взаємозв'язку, створюючи комплексну методологічну основу для розвитку полікультурної освіти. Вони допомагають виховати особистість, здатну жити і взаємодіяти в багатокультурному світі, зберігаючи повагу до інших та усвідомлення власної ідентичності.

3. Етнокультурна специфіка українського регіону Буджак

Одним із найбільш етнічно строкатих українських регіонів є історичний регіон Буджак (з тур. – кут), розташований на півдні Одеської області (загальна площа – 13063 кв. км.). Регіон має кілька альтернативних назв (Південна Бессарабія, Українське Придунав'є), які співіснують у побутовому та науковому вжитку.



Буджак має специфічне розташування: на півночі він межує з Молдовою, на заході – з Румунією, на півдні омивається Чорним морем. Відтак, регіон є територіальним виступом України. Це термін з політичної географії, який означає, що певна територія виступає за основну лінію кордону й оточена іншими країнами або морем. До того ж, південь Одеської області природньо відмежований від решти території України величезним за розміром Дністровським лиманом. Регіон з'єднаний з обласним центром лише двома дорогами з мостами через Дністровський лиман у селах Затока (Україна) та Паланка (Молдова). Міст до Затоки був розбитий ракетними ударами ще на початку вторгнення, а друга дорога проходить через територію Молдови. Відтак, з 2022 року щоб добратися з континентальної України в Буджак потрібно проїхати через територію іншої держави (або з моря), що надає регіону статус «напів-ексклаву».

У південній Одещині проживають представники найбільших національних спільнот України: українці, болгари, гагаузи, молдавани, румуни, албанці, греки, поляки, євреї, вірмени, росіяни та ін. Більшість неурядових громадських організацій етнічних груп Буджака функціонує в районних центрах регіону (Ізмаїл, Білгород-Дністровський, Болград, Арциз, Рені) та обласному центрі – м. Одеса.

«Після надбання Україною незалежності в 1991 р. одним із проявів громадської активності стало створення національно-культурних громадських організацій, кількість яких неупинно зростає. Розпад СРСР дав потужний поштовх до розбудови демократії та громадянського суспільства як стратегічного курсу розвитку країни. <...> З кінця 1980-х

пр. на території Буджацького фронтиру спостерігається відчутне зростання етнічної самосвідомості, загострена увага регіональних спільнот до збереження і розвитку своїх національних мов і культурних традицій. Відтак, імперативом розвитку українського постімперського трансформаційного суспільства стала синергія діяльності національно-культурних товариств (НКТ) – громадських об'єднань, сформованих з метою розвитку мови та культури (традицій, обрядів та вірувань, мистецтва пісні й танку, етнічного одягу та народних промислів) задля збереження культурної самобутності своїх етнічних груп, взаємопорозуміння у міжетнічних стосунках, культурного діалогу і толерантності»⁷. Серед найбільш активних ГО регіону: Ізмаїльська громадська організація імені Святої Софії; Обласна національно-культурна румунська асоціація «Бессарабія»; грецька громада «Еллада»; польське товариство «Дім Польський – Куява»; Ізмаїльське німецько-культурне товариство «Німецький дім»; албанська громадська організація «Ріліндія» («Відродження»). Кожна громада традиційно представляє свої культурні здобутки на численних фестивалях регіонального та обласного значення («Бессарабська тантелла», «Дунайська весна» й ін.)⁸.

4. Принципи міжкультурної комунікації в освітньому середовищі

Ізмаїльський державний гуманітарний університет як єдиний державний заклад гуманітарного профілю в регіоні за правом вважається гідним культурним, освітнім і науковим центром. Він є «кузницею кадрів» для освітніх закладів дошкільної, початкової та середньої освіти та інших гуманітарних установ. Понад 90% контингенту здобувачів – жителі бессарабських міст та селищ, адже віддаленість від обласного центру (220 км) не сприяє зацікавленості абітурієнтів з Одеси та інших областей України у навчанні в Ізмілі. Позитивний ефект від особливостей географічного розташування регіону пов'язаний з плідною співпрацею ІДГУ з університетами Молдови та Румунії. В ІДГУ діють договори про співробітництво з університетами «Данубіус», «Дунеря де Жос» (Румунія), Кагульським державним університетом імені Петрическу Хаждеу, Кишинівським державним університетом імені Іона Крянге, Великотирновським університетом «Св.св. Кирил та Методій» (Болгарія) та ін. Викладачі кафедри постійно приймають участь у закордонних наукових

⁷ Кічук Я.В., Шевчук Т.С., Урсу Н.Г. Національно-культурні громадські об'єднання етнічних спільнот Буджака. *Буджацький фронт у дзеркалі сучасної гуманітаристики. Збірник наукових праць*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2020. С. 5–6 (334 с.)

⁸ Kichuk Ya., Shevchuk T. Public Movement of the National Minorities in Budzhak Polyethnic Society as a Factor of Intercultural Interaction (Period of Independent Ukraine). *Danubius. XXXVIII, Supliment*. Galați, 2020. p. 221–237.

конференціях, воркшопах, стажуваннях в та запрошують до співпраці румунських, молдавських, болгарських та німецьких колег.

Унікальність освітніх програм ІДГУ обумовлена їх вагомою регіональною складовою, пов'язаною з геокультурною специфікою південної Одещини як поліетнічного краю. Віддаленість регіону від обласних центрів, який набув з початком воєнних дій статус напів-ексклаву, обумовлює наявність виключно місцевого контингенту серед здобувачів вищої освіти. Відтак природно, що освітні програми спрямовані на підготовку майбутніх фахівців як всебічно розвинених особистостей, здатних бути медіатором культур у поліетнічному соціокультурному просторі.

5. Проектна діяльність

В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті була плідно реалізована низка транскультурних наукових проєктів, результати яких впроваджені в навчальний процес: «Соціально-економічний, історичний та етнокультурний розвиток Півдня України» (2008-2017); «Соціально-економічні, політичні та етнокультурні процеси Південно-Східної Європи у XVIII – початку XXI ст.» (2008–2017); «Перспективи транскордонної кооперації Євросоюзу «Нижній Дунай» в процесі розширення Європейського союзу: кластерна стратегія» (2011–2017); «Регіональні особливості освіти в полікультурному соціумі українського Подунав'я» (2008–2017); «Україна – Молдова: спільна історична пам'ять, уроки та перспективи» (2017-2018); «Літературні мови та діалекти українського Подунав'я. Мультилінгвальний атлас межиріччя Дністра та Дунаю» (2016-2018); «Опис і картографування межиріччя Дністра і Дунаю – нової європейської моделі безконфліктної взаємодії різносистемних мов і діалектів» (2019-2021); «Українська мова як засіб міжнаціонального спілкування в поліетнічному ареалі» (2023–2027).

Значні наукові досягнення були досягнуті під час реалізації міжкафедрального держбюджетного проєкту МОН України «Регіональна література і живопис етнічних груп Українського Придунав'я як засіб формування колективної ідентичності регіонального соціуму» (2019–2021). Мета проведення НДР полягала у дослідженні та популяризації естетичних досягнень сучасної літератури і живопису Українського Придунав'я як засобу міжкультурної комунікації, гармонізації і стабілізації міжетнічних відносин у багатонаціональному регіоні. Проблема, на вирішення якої спрямовано проєкт, полягала не тільки у комплексному вивченні естетичних здобутків (літератури і живопису) представників різних

національностей південної Одещини, але й у стратегії введення їх в українське культурне поле.

За його результатами були опубліковані художні, довідкові та науково-дослідні матеріали для оснащення курсу «Література рідного краю», який активно провадиться у школах регіону, проте не мав належного наукового забезпечення, що охоплював би творчий доробок усіх проживаючих в регіоні народів, передусім українців, болгар, молдаван, гагаузів. На основі естетичних здобутків представників кожної національності регіону засновано серію «Поезія Буджака», в якій болгаромовна та румуномовна поезія надається у перекладі українською мовою. Здійснено упорядкування збірки І. Дерменжи п'ятьма регіональними мовами, одна з яких – гагаузька, що в 2024 р. визнана Урядом України однією з мов, яким загрожує зникнення в Україні (постанова № 670 від 07.06.2024).

Проектні видання отримали софінансування від виконавчої влади м. Ізмаїл та Ізмаїльської болгарської громади імені святої Софії з метою збільшити тираж і якість видань, важливих для популяризації національних культур в регіоні. Подяки за софінансування містяться у передмові до таких видань: «Культурний простір бессарабських болгар» (Болград, 2018)⁹; «Художники Бессарабії» (Дрогобич, 2020)¹⁰; «Відлуння Буджака. Поезія румун Буджака в українських перекладах» (Ізмаїл, 2021)¹¹; «Дві колиски, дві Батьківщини. Поезія бессарабських болгар в українських перекладах» (Ізмаїл, 2021)¹²; альманах «Ізмаїльська болгарська громада імені Св. Софії. 2001-2021. (Болград, 2021)¹³. Румуномовна монографія «Spațiul cultural românesc din Bugeac» (2021)¹⁴ опублікована в іноземному видавництві (м. Орадя, Румунія) на румунській мові за рахунок Centrul de exelență pentru studiul minorităților transfrontaliere (Центр передового досвіду з вивчення транскордонних меншин) з метою популяризації відомостей в Румунії про культурне життя румунської діаспори на півдні Одеської області. За результатами реалізації проєкта заключено договір між ІДГУ та Обласним центром

⁹ Культурний простір бессарабських болгар. / Відп. ред. Шевчук Т. С. Болград: Ірбіс, 2018. 204 с.

¹⁰ Художники Бессарабії: альбом [За ред. Шевчук Т.С.]. Дрогобич: Коло, 2020. 132 с.

¹¹ Відлуння Буджака. Серія «Поезія Буджака», Вип. 3 [збірка поезій рум., укр. мовами] / Ізмаїл: Ірбіс, 2021. 110 с.

¹² Дві колиски, дві Батьківщини. Поезія бессарабських болгар в українських перекладах. Вип. 2. Ізмаїл: Ірбіс, 2021. 148 с.

¹³ Альманах «Ізмаїльська болгарська громада імені Св. Софії. 2001-2021. Болград, 2021. 128 с.

¹⁴ Spațiul cultural românesc din Bugeac. Oradea: Centrul de exelență pentru studiul minorităților transfrontaliere, 2021. 204 с.

національних культур про консультування та проведення науково-популярних заходів для національних громад регіону на базі ОЦНК.

Результати наукової діяльності активно впроваджуються в позакласну культурно-виховну роботу закладу вищої освіти та ізмаїльських ЗЗСО. На творчих зустрічах учнів з регіональними поетами Олександром Вігером та Іваном Дерменжи школярі знайомилися з творчим доробком місцевих авторів як яскравих представників літератури рідного краю. Учні, що мають болгарське та гагаузьке етнічне коріння, декламували вірші рідною мовою. Знайомство з творчістю місцевих поетів дозволило поглибити розуміння школярами Ізмаїльщини мультиетнічної основи культури рідного краю та сприяло вихованню в них поваги до культурних цінностей етнічних спільнот нашого регіону. Виховання в молодих мешканців краю відчуття колективної ідентичності, вміння орієнтуватися в різних типах культур, порівнювати й робити висновки про загальне та специфічне в системі культурних цінностей міноритарних спільнот, виходити із складних ситуацій у процесі міжкультурного спілкування становить суть соціокультурного виховання засобами мистецтва.

ВИСНОВКИ

Полікультурна освіта є ефективним інструментом виховання, який сприяє формуванню гармонійного суспільства, де кожна особистість має право на самореалізацію незалежно від культурної належності. Інтеграція полікультурних підходів у навчальний процес допомагає виховувати молодь, яка готова до життя в умовах культурного різноманіття та соціальної справедливості. Одним із завдань полікультурної освіти є навчання студентів ефективно взаємодіяти з представниками інших культур. Це включає подолання стереотипів, уміння слухати, враховувати різні точки зору та уникати конфліктів на культурному ґрунті. Полікультурна освіта не лише сприяє розумінню інших культур, але й допомагає усвідомити унікальність власної культурної спадщини, що дозволяє поєднувати любов до рідної країни з розумінням загальнолюдських цінностей. Серед її переваг варто відзначити спроможність вчасно виявляти й усувати прояви дискримінації в суспільстві та суттєво знизити рівень ксенофобії та расизму. Виховуючи покоління, яке здатне адекватно реагувати на виклики, пов'язані з культурною різноманітністю, педагоги формують такі риси особистості, як толерантність, емпатія, патріотизм та глобальна свідомість; розвивають навички міжкультурної комунікації; критичного мислення; протидії дискримінації. Виховання етичних норм

та поваги до прав людини сприяє розвитку особистості, гнучкості, відповідальності та здатності до самоаналізу, відкритості до нового, що поглиблює соціальні та емоційні компетенції здобувачів освіти.

АНОТАЦІЯ

У розділі досліджується виховний потенціал полікультурної освіти на прикладі мультинаціонального українського регіону Буджак. Авторка демонструє, як полікультурна освіта стає ефективним інструментом виховання та моделювання культурної політики регіону через інтеграцію полікультурних підходів у навчальний процес з метою виховання молоді, готової до життя в умовах культурного різноманіття та соціальної справедливості. Наведено результати проектної діяльності щодо впровадження полікультурної освіти в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті як єдиному культурному, освітньому і науковому центрі гуманітарного профілю в українському регіоні Буджак.

Література

1. Banks, James A.; Banks, Cherry A. McGee. Multicultural Education: Issues and Perspectives. Wiley; 10th edition, 2019. 384 p.
2. Brown v. Board of Education. URL: <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/347/483/>
3. Kichuk Ya., Shevchuk T. Public Movement of the National Minorities in Budzhak Polyethnic Society as a Factor of Intercultural Interaction (Period of Independent Ukraine). *Danubius. XXXVIII, Supliment*. Galați, 2020. p. 221-237.
4. Spațiul cultural românesc din Bugeac. Oradea: Centrul de excelență pentru studiul minorităților transfrontaliere, 2021. 204 с.
5. Альманах «Ізмаїльська болгарська громада імені Св. Софії. 2001-2021. Болград, 2021. 128 с.
6. Відлуння Буджака. Серія „Поезія Буджака”, Вип. 3 [збірка поезій рум., укр. мовами]. Ізмаїл: Ірбіс, 2021. 110 с.
7. Дві колиски, дві Батьківщини. Поезія бессарабських болгар в українських перекладах. Вип. 2. Ізмаїл: Ірбіс, 2021. 148 с.
8. Кічук Я.В., Шевчук Т.С., Урсу Н.Г. Національно-культурні громадські об'єднання етнічних спільнот Буджака. *Буджацький фронтір у дзеркалі сучасної гуманітаристики. Збірник наукових праць*. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2020. С. 5-6 (334 с.)
9. Культурний простір бессарабських болгар. / Відп. ред. Шевчук Т. С. Болград: Ірбіс, 2018. 204 с.

10. Полікультурна освіта в контексті загальнокультурного розвитку особистості педагога: монографія / Л. О. Хомич, Л. Ю. Султанова, Т. О. Шахрай. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. С. 7. (212 с.).

11. Про затвердження Переліку мов національних меншин (спільнот) та корінних народів України, яким загрожує зникнення” (№ 670 від 7 червня 2024 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/670-2024-%D0%BF#Text>

12. Публічне обговорення проєкту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Переліку мов національних меншин (спільнот) України, яким загрожує зникнення». URL: <https://dess.gov.ua/publiche-obhovorennia-proiektu-postanovy-pro-zatverdzhennia-pereliku-mov-natsionalnykh-menshyn-ukrainy-iakym-zahrozhuie-znyknennia/>

13. Художники Бессарабії: альбом [За ред. Шевчук Т.С.]. Дрогобич: Коло, 2020. 132 с.

Information about the author:

Shevchuk Tetyana Stanislavivna,

Doctor of Philological Sciences, Professor,

Professor at the Department of English Philology and World Literature

Izmail State University of Humanities,

12, Riepina str., Izmail, Odesa Region, 68600, Ukraine